

Michał Wantola
Uniwersytet Jagielloński

ZWIĄZANIE SĄDU CYWILNEGO WYROKIEM SKAZUJĄCYM SĄDU KARNEGO ZA POPEŁNIENIE PRZESTĘPSTWA KONKRETNEGO LUB ABSTRAKCYJNEGO ZAGROŻENIA DOBRA PRAWNEGO

1. UWAGI OGÓLNE

Konieczną cechą każdego systemu prawa jest to, że ten sam w znaczeniu ontologicznym czyn może wchodzić w zakres zastosowania normy dekodowanej z przepisów należących do różnych gałęzi prawa, np. ten sam czyn może być podstawą zarówno do rekonstrukcji obowiązku ukarania jego sprawcy przez sąd karny, jak i do orzeczenia w postępowaniu cywilnym obowiązku uiszczenia przez jego sprawcę odpowiedniej sumy tytułem odszkodowania lub zadośćuczynienia, czy nawet podstawą do wyciągnięcia wobec niego konsekwencji na drodze dyscyplinarnej¹. Jakkolwiek zasadniczo nie wywołuje wątpliwości możliwość wyciągania konsekwencji wobec sprawcy danego czynu na gruncie różnych gałęzi prawa², to zadaniem legislatora jest określenie relacji między postępowaniami toczącymi się w przedmiocie tego samego zachowania wedle reguł przyjętych na gruncie różnych gałęzi prawa i w konsekwencji określenie, jaki wpływ na rozstrzygnięcie organu orzekającego w jednym z takich postępowań powinno mieć uprzednie wyrzeczenie innego organu. W tym zakresie ustawodawca może oprzeć się na dwóch modelach: pierwszym, zakładającym niezależność poszczególnych postępowań i brak wzajemnego wpływu na siebie wydanych w ich ramach rozstrzygnięć, i drugim, wprowadzającym moc wiążącą (prejudycjalną) orzeczeń wydanych w ramach jednego postępowania dla postępowania toczącego się według reguł określonych przez przepisy innej gałęzi prawa. W tym drugim modelu możliwe jest przyjęcie przez ustawodawcę prejudycjalności *sensu stricto*, wyrażającej się w tym, że rozstrzygnięcie sprawy w jednym postępowaniu ma

¹ Zob.: uwagi W. Broniewicza, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2008, s. 42.

² Jeśli jednak mowa o wyciąganiu wobec sprawcy danego czynu konsekwencji przewidzianych w różnych gałęziach prawa karnego *sensu largo* (prawa represyjnego), wówczas należy rozważyć zgodność takiego postępowania z zasadą *ne bis in idem*.

przesądzające znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy w innym postępowaniu, którego nie można już zakończyć wydaniem wiążącego orzeczenia bez uzyskania tzw. prejudykatu, albo też tzw. prejudykalności *sensu largo*, za którą stoi założenie, że ustalenia poczynione w jednym postępowaniu są po prostu wiążące dla organu prowadzącego inne postępowanie³.

Wybór określonego modelu rozwiązania zarysowanego problemu powinien uwzględniać specyfikę danej gałęzi prawa oraz być oparty o ocenę konsekwencji zastosowania tego modelu. Jeżeli zostaje przyjęta niezależność dwóch postępowań, wówczas należy liczyć się z niebezpieczeństwem poczynienia różnych ustaleń odnośnie do tego samego czynu przez legitymowane prawnie organy. Złagodzenie tej negatywnej konsekwencji może nastąpić przez przyjęcie możliwości (nakazu) zawieszenia jednego postępowania do czasu prawomocnego ukończenia drugiego⁴. Modyfikacja zasady niezależności w orzekaniu danego organu może nastąpić także przez wskazanie, że wiążące są określone wyrzeczenia innych organów mające szczególny charakter ze względu na to, iż regulują np. kwestie stosunków prawnych. Takie rozwiązanie polski ustawodawca przyjął w art. 8 k.p.k., zgodnie z którym, jakkolwiek sąd karny samodzielnie rozstrzyga zagadnienia faktyczne i prawne oraz nie jest związany rozstrzygnięciem innego sądu lub organu, to prawomocne rozstrzygnięcia sądu kształtujące prawo lub stosunek prawny są dla niego wiążące.

Model oparty na związaniu organu orzekającego w jednym postępowaniu wyrzeczeniem organu wydającego rozstrzygnięcie w ramach innego sformalizowanego postępowania został przyjęty na gruncie polskiego postępowania cywilnego – jak bowiem przewiduje art. 11 zd. 1 k.p.c.: „Ustalenia wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa wiążą sąd w postępowaniu cywilnym”⁵. Sąd cywilny nie ma obowiązku wstrzymania wydania orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie do czasu prawomocnego zakończenia postępowania karnego. Jedynie fakultatywnie może na podstawie art. 177 § 1 pkt 4 k.p.c. zawiesić z urzędu postępowanie cywilne, „jeżeli ujawni się czyn, którego ustalenie w drodze karnej lub dyscyplinarnej mogłoby wywrzeć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy cywilnej”.

Szczególne problemy powstają w przypadku, gdy sąd karny w ramach dokonywania ustaleń co do popełnienia przestępstwa niejako wyjdzie ponad to, co jest konieczne do przypisania odpowiedzialności karnej za dane przestępstwo.

³ Zob.: uwagi T. Erecińskiego, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Część Pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, Warszawa 2009, s. 119, oraz M. Rogalskiego, *Przesłanka powagi rzeczy osądzonej w procesie karnym*, Kraków 2005, s. 420.

⁴ Takie rozwiązanie zostało przyjęte np. w postępowaniu w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy (zob.: art. 54 ustawy z dnia 2 grudnia 2009 r. o izbach lekarskich, t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 522).

⁵ Analogiczny przepis zawiera ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 718, z późn. zm.) – zob.: art. 11.

W tym kontekście można zaproponować spojrzenie na regulację art. 11 zd. 1 k.p.c. z perspektywy wybranych rodzajów typów czynów zabronionych i wiążących się z nimi potencjalnych układów procesowych w postępowaniu karnym. Szczególnie interesująco rysuje się kwestia związania sądu cywilnego ustaleniami sądu karnego co do wysokości szkody wiążącej się z czynnością sprawczą w przypadku skazania za przestępstwo konkretnego lub abstrakcyjnego zagrożenia dobra prawnego w sytuacji, gdy sąd karny ustali – w sentencji wyroku albo w jego uzasadnieniu – że w istocie doszło do naruszenia dobra prawnego (np. wyrządzenia szkody⁶). Interesujące może być również rozważenie, w przypadku gdyby sąd karny ograniczył się do ustalenia, że zostały zrealizowane znamiona takiego czynu zabronionego, jak takie ustalenie przekładałoby się na badanie przez sąd cywilny istnienia związku przyczynowego między wartościowanym czynem a szkodą. Problemy te wynikają przede wszystkim z użycia przez ustawodawcę ogólnego sformułowania: „ustalenia sądu karnego co do popełnienia przestępstwa” oraz braku różnicowania możliwych związków między poszczególnymi typami przestępstw a sprawami cywilnymi⁷. Przed przejściem do szczegółowych analiz wskazanych kwestii, należy jednak przynajmniej w zarysie wskazać jurydyczne podstawy związania sądu cywilnego wyrokiem sądu karnego.

2. NORMATYWNE PODSTAWY ZWIĄZANIA SĄDU CYWILNEGO WYROKIEM SĄDU KARNEGO

Związanie sądu cywilnego ustaleniami sądu karnego jest ograniczone do ustaleń wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa. Regulacja przewidziana w art. 11 zd. 1 k.p.c. jest wyrazem uznanej przez ustawodawcę za istotniejszą w tym zakresie od zasad samodzielności jurysdykcyjnej sądu cywilnego i swobodnej oceny dowodów zasady jedności organizacji sądowej, będącej podstawą uzasadnienia związku sprawy cywilnej ze sprawą karną, łączonej zresztą ze względami ekonomii procesowej, wyrażającymi się w wyeliminowaniu potrzeby prowadzenia podwójnego postępowania dowodowego w zakresie zawartych w wyroku karnym ustaleń faktycznych, a także dążeniem ustawodawcy do wyeliminowania sprzeczności

⁶ Chociaż wydanie przez sąd karny wyroku skazującego może mieć znaczenie dla innych niż obowiązki odszkodowawczy skutków przewidzianych przez prawo cywilne (np. rozwiązanie stosunku pracy, rozwiązanie spółki, pozbawienie władzy rodzicielskiej itd. – zob.: I. Gromska-Szuster, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1–366*, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, Warszawa 2013, s. 86), to w niniejszym artykule rozważania są ograniczone do kwestii dochodzenia odszkodowania w postępowaniu cywilnym.

⁷ Zob.: uwagi K. Piaseckiego, *Wpływ postępowania i wyroku karnego na postępowanie i wyrok cywilny*, Warszawa 1970, s. 113.

między rozstrzygnięciami sądu cywilnego i karnego oraz autorytatywnością wyroku karnego lub jego powagą rzeczy osądzonej⁸. Reguła z art. 11 zd. 1 k.p.c. stanowi jednak przejaw wyjątku: odstępstwa od zasady samodzielności sądu rozpoznającego sprawę i ograniczenia zasady swobodnej oceny dowodów, wobec czego przyjmuje się, że przepis art. 11 zd. 1 k.p.c. powinien być interpretowany zawężająco⁹.

Zasada związania sądu cywilnego ustaleniami sądu karnego od strony pozytywnej oznacza nakaz dokonania subsumcji ustaleń faktycznych sądu karnego co do popełnienia przestępstwa, ewentualnie uzupełnionych przez sąd cywilny, pod normy prawne rekonstruowane z przepisów prawa cywilnego. Od strony negatywnej istota związania wyraża się zaś w zakazie dokonywania przez sąd cywilny jakichkolwiek własnych ustaleń co do popełnienia przestępstwa¹⁰, jak również w zakazie bronięcia się przez pozwanego zarzutem, że nie popełnił przestępstwa, za które wcześniej został skazany prawomocnym wyrokiem sądu karnego¹¹. Powód jest zwolniony od wynikającego z art. 6 k.c. obowiązku udowodnienia pewnych relewantnych faktów mających znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy cywilnej¹², co może wskazywać na to, że norma rekonstruowana z art. 11 zd. 1 k.p.c. chroni interes pokrzywdzonego (poszkodowanego)¹³.

⁸ T. Ereciński, [w:] *Kodeks...*, s. 119; K. Piasecki, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz. Art. 1–366*, red. A. Marciniak, K. Piasecki, Warszawa 2014, s. 101–102; A. Zieliński, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Zieliński, Warszawa 2012, s. 53. Zob. też: uwagi K. Piaseckiego dotyczące jedności organizacji sądowej, tenże, *Wpływ postępowania...*, s. 19 i n.

⁹ C. P. Kłak, *Wyrok nakazowy a postępowanie cywilne*, „Palestra” 2004, nr 11–12, s. 41–42; Z. Miczek, *Związanie sądu orzeczeniem wydanym w sprawach karnych oraz w sprawach o wykroczenia*, „Przegląd Sądowy” 2004, nr 6, s. 62; M. Uliasz, *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz do artykułów 1–505*¹⁴, Warszawa 2007, s. 149; T. Ereciński, [w:] *Kodeks...*, s. 119; A. Zieliński, [w:] *Kodeks...*, s. 53; S. Kowalski, *Związanie sądu cywilnego wyrokiem skazującym za naruszenie obowiązków z zakresu bhp*, „Monitor Prawa Pracy” 2012, nr 6, s. 300; I. Gromska-Szuster, [w:] *Kodeks...*, s. 87; K. Piasecki, [w:] *Kodeks...*, s. 101–102; W. Zatorski, *Wpływ zatarcia skazania i zarządzenia wykonania kary na związanie sądu cywilnego wyrokiem skazującym z obowiązkiem naprawienia szkody oraz egzekucję tego obowiązku*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2015, nr 1, s. 66; R. Sadlik, *Znaczenie wyroku skazującego w sprawach pracowniczych*, „Monitor Prawa Pracy” 2015, nr 4, s. 192–193. Zob. też np.: wyrok SN z dnia 21 kwietnia 2015 r., I UK 338/14, LEX nr 1755907.

¹⁰ Zob. uwagi: K. Piaseckiego, *Wpływ postępowania...*, s. 166–168, a także I. Gromskiej-Szuster, [w:] *Kodeks...*, s. 86, oraz np. wyrok SA w Białymstoku z dnia 25 czerwca 2015 r., I Aca 216/15, LEX nr 1765952.

¹¹ J. Bodio, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Jakubowski, Warszawa 2012, s. 49; A. Zieliński, [w:] *Kodeks...*, s. 58. Zob. też: wyrok SN z dnia 17 czerwca 2005 r., III CK 642/04, LEX nr 177207.

¹² K. Piasecki, *System dowodów i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych*, Warszawa 2012, s. 163.

¹³ R. Sadlik, *Znaczenie wyroku skazującego...*, s. 194.

W doktrynie i orzecznictwie przyjmuje się, że wiążące dla sądu cywilnego są jedynie te ustalenia sądu karnego, które są zawarte w sentencji wyroku karnego, a nie w jego uzasadnieniu¹⁴. Teza taka może być uzasadniona brzmieniem art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k., zgodnie z którym wyrok skazujący sądu karnego powinien zawierać w szczególności „dokładne określenie przypisanego oskarżonemu czynu”. Co więcej, wśród elementów „wyroku” art. 413 k.p.k. nie wymienia uzasadnienia, którego sporządzenie regulowane jest odmiennym przepisem – art. 424 k.p.k., wskazującym, że uzasadnienie powinno zawierać: 1) zwięzłe wskazanie, jakie fakty sąd uznał za udowodnione lub nieudowodnione, na jakich w tej mierze oparł się dowodach i dlaczego nie uznał dowodów przeciwnych, 2) zwięzłe wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku, 3) przytoczenie okoliczności, które sąd miał na względzie przy wymiarze kary oraz przy innych rozstrzygnięciach zawartych w wyroku. Można zatem powiedzieć, że o treści wyroku skazującego przesądza jego część dyspozycyjna, a nie motywacyjna¹⁵.

Sąd karny ma w wyroku skazującym tak opisać czyn przypisany sprawcy, aby oddawał wszystkie elementy umożliwiające poprawne jego zakwalifikowanie, tj. czas i miejsce jego popełnienia oraz elementy istotne z punktu widzenia ustawowych znamion czynu zabronionego¹⁶. Nakaz ten ma obejmować nie tylko sposób i okoliczności popełnienia przestępstwa, lecz także skutki wiążące się z przypisanym sprawcy zachowaniem, w tym wysokość szkody wyrządzonej przez sprawcę, co uzasadnia się poprzez odniesienie do uregulowania art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k., wskazującego, że akt oskarżenia powinien zawierać w szczególności „dokładne określenie zarzucanego oskarżonemu czynu ze wskazaniem czasu, miejsca, sposobu i okoliczności jego popełnienia oraz skutków, a zwłaszcza wysokości powstałej szkody”¹⁷.

¹⁴ Zob. np.: M. Rogalski, *Przesłanka powagi rzeczy osądzonej w procesie karnym*, Kraków 2005, s. 421; W. Broniewicz, *Postępowanie cywilne...*, s. 43; I. Gromska-Szuster, [w:] *Kodeks...*, s. 92; A. Zieliński, [w:] *Kodeks...*, s. 54; K. Piasecki, [w:] *Kodeks...*, s. 103, 104. Zob. też: wyrok SN z dnia 17 czerwca 2005 r., III CK 642/04, LEX nr 177207.

¹⁵ Zob.: wyrok SN z dnia 9 lipca 2002 r., III KKN 499/99, „Prokuratura i Prawo” – wkł. 2004, nr 5, poz. 11.

¹⁶ Zob.: wyrok SN z dnia 18 lipca 1972 r., I PR 343/71, OSNAPiUS 1973, nr 4, poz. 65; wyrok SN z dnia 10 lutego 2000 r., IV KK 726/98, LEX nr 51393; wyrok SN z dnia 2 lipca 2002 r., II KKN 270/00, LEX nr 55527; wyrok SN z dnia 23 czerwca 2010 r., III KK 373/09, LEX nr 598844; wyrok SN z dnia 29 maja 2012 r., III KK 87/12, BPK 2012, nr 5, poz. 22.

¹⁷ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1–467*, Warszawa 2014, s. 1362; wyrok SN z dnia 22 marca 2012 r., IV KK 375/11, OSNKW 2012, nr 7, poz. 78; postanowienie SN z dnia 4 kwietnia 2013 r., II KK 71/13, OSNKW 2013, nr 8, poz. 65. Wskazuje się jednak też, że sąd karny powinien przy konstruowaniu opisu czynu przypisanego oskarżonemu pominąć fakty i okoliczności nienależące do istoty czynu, zwłaszcza zaś te mające znaczenie jedynie dla wymiaru kary (zob.: L. K. Paprzycki, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz do art. 1–424*, red. L. K. Paprzycki, Warszawa 2013, s. 1173, z przywołanym tam orzecznictwem).

Ustalenie i wskazanie w opisie czynu zarzucanego/przypisanego sprawcy wyrządzonej przestępstwem szkody jest istotne nawet wtedy, gdy nie jest ona znamieniem typu czynu zabronionego, a to ze względu na ewentualne orzeczenie obowiązku naprawienia szkody (art. 46 k.k.). Może ono również mieć istotne znaczenie dla poprawnego zakwalifikowania danego czynu np. w razie skazania za przestępstwo oszustwa, w przypadku którego do przyjęcia realizacji znamion nie jest konieczne wykazanie, że w majątku pokrzywdzonego została wyrządzona szkoda; jeżeli jednak sprawca dopuścił się tego przestępstwa w stosunku do mienia znacznej wartości (powyżej 200 tys. zł), wówczas poprawna prawnokarna kwalifikacja jego czynu to art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k.¹⁸.

Poprawna rekonstrukcja adresowanej do wydającego wyrok skazujący sądu karnego normy nakazującej zawarcie w sentencji wyroku dokładnego określenia przypisanego oskarżonemu czynu, dokonywana w kontekście uregulowania art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k., prowadzi zatem do konkluzji, że niezależnie od tego, czy wystąpienie skutku w postaci szkody majątkowej jest jednym z ustawowych znamion danego typu czynu zabronionego, czy ma znaczenie dla poprawnej kwalifikacji danego zachowania, czy też nie wchodzi w grę żadna z tych dwóch sytuacji, to poprawny opis tak zarzucanego, jak i przypisanego sprawcy czynu powinien uwzględniać, czy na płaszczyźnie przyczynowości można z zachowaniem sprawczym powiązać szkodę, a jeśli tak, to w jakiej wysokości ona wystąpiła.

Faktycznie możliwy jest taki układ procesowy, w którym sąd karny wyda wyrok skazujący, w którego sentencji nie zostaną ujęte wszystkie elementy konstytutywne dla przyjęcia określonego przestępstwa i wymagane w świetle normy zrekonstruowanej z art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k. (będą one jednak wskazane i opisane w uzasadnieniu wyroku). To, że przy wydaniu przez sąd karny wyroku doszło do naruszenia prawa, i to mającego rażący charakter¹⁹, nie powinno jednak mieć dla sądu cywilnego znaczenia – jest on bowiem, zgodnie z art. 11 zd. 1 k.p.c., związany ustaleniami sądu karnego co do popełnienia przestępstwa. To, że część z tych ustaleń została w wyniku naruszenia prawa procesowego zawarta w uzasadnieniu, a nie w sentencji wyroku, nie powinno ich dyskwalifikować jako wiążących dla sądu cywilnego. Wydaje się tego wymagać powaga prawomocnego rozstrzygnięcia sądu karnego oraz spójność systemu. Trudno zresztą wskazać racje przemawiające przeciwko uznawaniu za wiążące tych elementów uzasadnienia wyroku karnego, które powinny być częścią sentencji.

¹⁸ Zwrócił na to uwagę Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 8 lutego 2012 r., V KK 416/11, LEX nr 1119585, podkreślając: „Zatem, również z tego względu (niezależnie od wymogu określonego w art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k.) opis zarzucanego oskarżonemu czynu powinien wskazywać wysokość powstałej szkody w mieniu pokrzywdzonego banku. Dlatego przyjęcie przez sąd opisu czynu z pominięciem wyżej wymienionego elementu prowadzi do wydania tego orzeczenia z rażącym naruszeniem art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k.”.

¹⁹ Tak Sąd Najwyższy w cytowanym już wyroku z dnia 9 lipca 2002 r., III KKN 499/99; zob.: też A. Ważny, [w:] K. T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 717.

Z samej treści art. 11 zd. 1 k.p.c. nie wynika, że wiążące mogą być wyłącznie ustalenia sądu karnego odzwierciedlone w sentencji wyroku – chociaż relewantne dla sądu cywilnego ustalenia sądu karnego powinny zostać przedstawione właśnie tam.

Ponadto można wskazać na sytuację, którą również można zakwalifikować jako naruszenie prawa procesowego, niemające jednak z pewnością charakteru rażącego, a polegającą na ujęciu w części dyspozytywnej wyroku w opisie czynu przypisanego oskarżonemu tych elementów, które w myśl uwag przedstawionych wyżej nie powinny się znaleźć tam, a w uzasadnieniu wyroku. Nie powinno się uznawać ich za ustalenia co do popełnienia przestępstwa w rozumieniu art. 11 zd. 1 k.p.c.²⁰.

Powyższe pokazuje, że sąd cywilny będzie zasadniczo związany tymi ustaleniami sądu karnego, które są zawarte w sentencji wyroku i jednocześnie są „ustaleniami co do popełnienia przestępstwa”. Nie ma jednak przeszkód w przyjęciu związania sądu cywilnego ustaleniami sądu karnego dotyczącymi popełnienia przestępstwa ujętymi jedynie w uzasadnieniu wyroku na skutek uchybienia procesowego sądu karnego polegającego na niewymienieniu ich w części dyspozytywnej orzeczenia.

W doktrynie postępowania cywilnego wskazuje się na możliwość dwójakiego rozumowania użytego w treści art. 11 k.p.c. sformułowania „ustalenia co do popełnienia przestępstwa”: albo przez odniesienie się do okoliczności odpowiadających ustawowym znamionom przestępstwa²¹, albo przez odniesienie się do tzw. istoty przestępstwa, mającej obejmować: podmiot przestępstwa, jego działanie lub zaniechanie, czyn przypisany oskarżonemu i przedmiot przestępstwa, przedmiotowo rozumianą bezprawność czynu, winę, skutek przestępny, prowadzący do niego przebieg przyczynowy oraz kwalifikację prawną²².

Z pewnością uzasadnione jest stwierdzenie, że relewantne dla sądu cywilnego będą tylko ustalenia faktyczne sądu karnego, a nie dokonane przez sąd karny ich wartościowanie²³. W tym kontekście można wskazać, że jeżeli sąd karny ustalił dokładnie wysokość szkody w przypadku skazania za przestępstwo kradzieży lub przywłaszczenia, to sąd cywilny będzie związany tą wysokością tylko w przypadku zaboru czy przywłaszczenia pieniędzy w postaci znaków pieniężnych albo środków zgromadzonych na rachunku bankowym, w pozostałych zaś przypadkach, gdy przedmiotem zaboru lub przywłaszczenia jest rzecz ruchoma albo prawo majątkowe, sąd cywilny będzie związany jedynie ustaleniem sądu

²⁰ Zob. też: T. Ereciński, [w:] *Kodeks...*, s. 123–124, z przywołanym tam orzecznictwem i literaturą przedmiotu.

²¹ Tak W. Siedlecki, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. Z. Resich, W. Siedlecki, t. 1, Warszawa 1975, s. 100.

²² Tak K. Piasecki, *Wpływ...*, s. 116–117; I. Gromska-Szuster, [w:] *Kodeks...*, s. 92.

²³ K. Piasecki, *Wpływ postępowania...*, s. 36–37; tenże, [w:] *Kodeks...*, s. 101. Zob. też: M. Uliasz, *Kodeks...*, s. 150–151.

karnego, jaka to była rzecz albo jakie to było prawo majątkowe, odpowiedniego oszacowania wartości dokona zaś sam w oparciu o wynikające z Kodeksu postępowania cywilnego reguły rządzące postępowaniem dowodowym²⁴. Nawet jednak w przypadku, gdy sąd karny uzna, że przedmiotem, na który oddziaływał sprawca, były pieniądze i na tej podstawie dokładnie ustalił wysokość wyrządzonej szkody, sąd cywilny może ustalić jej wysokość na wyższym poziomie, a to ze względu chociażby na odmienną ocenę kwestii *lucrum cessans*²⁵. Ustalenia sądu cywilnego mogą „iść dalej” i być przez to mniej korzystne dla sprawcy niż ustalenia sądu karnego²⁶.

Ta ostatnia uwaga może mieć o tyle istotne znaczenie w praktyce, że ciężar dowodu ukształtowany jest w postępowaniu karnym inaczej niż w postępowaniu cywilnym, to zaś reguły rozkładu ciężaru dowodu w wielu przypadkach umożliwiają dokonywanie ustaleń faktycznych i prawnych istotnych z perspektywy celu prowadzonego dyskursu (postępowania)²⁷. W tym kontekście można podnieść, że z orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika, iż sąd cywilny nie będzie związany przyjęciem nieumyślności przez sąd karny, lecz będzie mógł przyjąć, że czyn został popełniony przez sprawcę umyślnie. Nie ma przy tym znaczenia to, że ewentualne przyjęcie przez sąd karny umyślności skutkowałoby koniecznością zakwalifikowania tego czynu z innego przepisu, przewidującego właśnie typ umyślny. W uzasadnieniu uchwały składu 7 sędziów podjętej w dniu 28 kwietnia 1983 r., III CZP 14/83, i mającej moc zasady prawnej²⁸, najwyższa instancja sądowa wskazała właśnie na odmiennie cele postępowania karnego i cywilnego, mogące prowadzić „do zrozumiałych odmiennych ocen przez przypisanie skazanemu w postępowaniu karnym winy nieumyślnej, a surowszej w tym względzie oceny w postępowaniu cywilnym”. Istotne znaczenie ma też obowiązująca

²⁴ Zob. wyroki SN: z dnia 13 września 1957 r., II CR 711/57, OSPiKA 1958, nr 9, poz. 23; z dnia 18 lipca 1972 r., I PR 346/71, OSNC 1973, nr 4, poz. 66; z dnia 15 kwietnia 1999 r., I PKN 10/99, OSNAPiUS 2000, nr 9, poz. 465; z dnia 27 listopada 2013 r., V CSK 556/12, LEX nr 1413608. Zob. też: M. Uliasz, *Kodeks...*, s. 151; A. Zieliński, [w:] *Kodeks...*, s. 55. Wskazuje się również, iż w przypadku typów „przepełowionych” (jak kradzież czy przywłaszczenie), skazanie przez sąd karny za przestępstwo uniemożliwia sądowi cywilnemu ustalenie wysokości szkody na poziomie odpowiadającym wykroczeniu. Podobnie, skazanie za przestępstwo, którego znamieniem jest szkoda majątkowa w określonych rozmiarach, np. znaczna szkoda, czyli przekraczająca w chwili czynu 200 tys. zł (zob.: art. 115 § 7 w zw. z § 5 k.k.), uniemożliwia sądowi cywilnemu przyjęcie wysokości szkody na poziomie niższym niż ustalony dla danego rodzaju szkody majątkowej przez przepisy Kodeksu karnego (zob.: K. Piasecki, *Wpływ postępowania...*, s. 135; M. Uliasz, *Kodeks...*, s. 151).

²⁵ K. Piasecki, *Wpływ...*, s. 129; M. Manowska, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. M. Manowska, Warszawa 2013, s. 46. Zob. też: wyrok SN z dnia 18 sierpnia 2009 r., I PK 60/09, OSNP 2011, nr 7–8, poz. 101.

²⁶ Tak SN w wyroku z dnia 30 grudnia 1996 r., III PRN 66/66, OSNC 1967, nr 9, poz. 154.

²⁷ T. Gizbert-Studnicki, *Rozkład ciężaru argumentacji w dyskursie interpretacyjnym*, [w:] *Studia z filozofii prawa*, red. J. Stelmach, Kraków 2003, s. 65.

²⁸ OSNC 1983, nr 11, poz. 168.

wyłącznie w postępowaniu karnym zasada *in dubio pro reo* oraz możliwość przypisania sprawcy odpowiedzialności o charakterze cywilnoprawnym za czyn, od zarzutu popełnienia którego został uniewinniony w postępowaniu karnym. Prawomocne skazanie za przestępstwo umyślne wyłącza jednak możliwość ustalenia przez sąd cywilny, że sprawca działał nieumyślnie²⁹.

Wracając do problemu, czy sąd cywilny jest związany wyłącznie faktami ustalonymi przez sąd karny, czy również niektórymi dokonanymi przez niego ocenami, można wskazać, że choć winę na gruncie prawa karnego i prawa cywilnego ujmuje się nieco inaczej, to ustalenia sądu karnego w tym zakresie uznawane są za wiążące dla sądu cywilnego³⁰. Wydaje się też, że – pomimo różnic w regulacjach rządzących badaniem przyczynowości na gruncie prawa karnego i cywilnego – sąd cywilny zasadniczo związany jest także ustaleniem sądu karnego co do możliwości powiązania przebiegiem przyczynowym zachowania sprawczego ze skutkiem w postaci szkody majątkowej³¹. Może on jednak uznać za zasadne miarkowanie odszkodowania na zasadzie art. 362 k.c. z uwagi na przyczynienie się poszkodowanego³².

Przyjmuje się też związanie sądu cywilnego ustaleniami sądu karnego co do osoby pokrzywdzonego, wywodząc to z przynależności ustalenia osoby pokrzywdzonego do istoty przestępstwa³³ albo ze wskazania, że – jak to ma miejsce w przypadku przestępstwa oszustwa (art. 286 § 1 k.k.) – ustalenie osoby pokrzywdzonej należy do znamion typu czynu zabronionego³⁴. W doktrynie wyrażane są jednak także poglądy odmienne, podkreślające, że takie stanowisko przeczy dyrektywie ścisłej wykładni art. 11 zd. 1 k.p.c. oraz może skutkować ograniczeniem uprawnień pokrzywdzonego (poszkodowanego)³⁵.

²⁹ Uchwała SN z dnia 20 stycznia 1984 r., III CZP 71/83, OSNC 1984, nr 8, poz. 133.

³⁰ Zob. wyroki SN: z dnia 8 października 1956 r., IV CR 520/56, OSNCK 1957, nr 4, poz. 107; z dnia 30 sierpnia 1961 r., IV CR 950/60, OSPiKA 1962, nr 3, poz. 81; z dnia 20 lutego 1978 r., IV CR 30/78, LEX nr 8072. K. Piasecki wskazuje, że ustalenia sądu karnego co do poczytalności jako ustalenia co do popełnienia przestępstwa będą wiązały sąd cywilny, powinny one być jednak w postępowaniu cywilnym „przekwalifikowane według zasad i kryteriów znanych prawu cywilnemu” (K. Piasecki, *Wpływ postępowania...*, s. 120).

³¹ K. Piasecki, *Wpływ postępowania...*, s. 123.

³² Zob.: uchwałę SN z dnia 11 stycznia 1983 r., III CZP 56/82, OSNC 1983, nr 8, poz. 108. Zob. też: T. Ereciński, [w:] *Kodeks...*, s. 127; R. Sadlik, *Znaczenie wyroku skazującego...*, s. 193.

³³ Wyrok SN z dnia 18 maja 1965 r., I PR 130/65, LEX nr 13878. Zob. też: K. Piasecki, *Wpływ postępowania...*, s. 117 i n.

³⁴ Wyrok SN z dnia 5 grudnia 2008 r., III CSK 191/08, OSP 2010, nr 1, poz. 2.

³⁵ T. Ereciński, [w:] *Kodeks...*, s. 124; G. Goss, Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2008 r., III CSK 191/08, OSP 2010, nr 1, poz. 2.

3. RODZAJE TYPÓW CZYNÓW ZABRONIONYCH A ZAKRES ZWIĄZANIA SĄDU CYWILNEGO USTALENIAMI SĄDU KARNEGO

Wyżej zostało już wskazane, że podstawą związania przewidzianą w art. 11 zd. 1 k.p.c. są zasadniczo fakty ustalone przez sąd karny, a nie dokonane przezeń odnośnie do tych faktów oceny i wartościowania. Ustalenia faktyczne poczynione przez sąd karny są wiążące dla sądu cywilnego tylko w takim zakresie, w jakim są to „ustalenia co do popełnienia przestępstwa”. Nie chodzi tutaj o minimalny zbiór ustaleń sądu karnego pozwalający na konstatację, że zostało popełnione jakiegokolwiek przestępstwo, lecz o ten zbiór ustaleń, który jest relewantny dla przyjęcia, że doszło do popełnienia danego przestępstwa, zakwalifikowanego z wykorzystaniem podanych w sentencji wyroku skazującego przepisów ustawy karnej. Jakkolwiek bowiem sąd cywilny dokonuje subsumcji pod normę prawa cywilnego ustaleń faktycznych sądu karnego i ustalenia sądu karnego będące wyrazem oceny prawnej tych faktów są dlań *prima facie* irrelevantne, to ze względu na to, że przestępstwo jest w istocie bytem ontologiczno-normatywnym, przy wskazaniu, które ustalenia faktyczne są „ustaleniami co do popełnienia przestępstwa”, nie można abstrahować od norm prawa karnego. Dla określenia, jakie zachowanie człowieka podlega prawnokarnemu wartościowaniu jako czyn mogący stanowić podstawę odpowiedzialności karnej, równie istotne co kryterium ontologiczne jest kryterium normatywne; przy doborze elementów rzeczywistości pozwalających na relewantny opis czynu umożliwiające stwierdzenie, czy stanowi on przestępstwo, z obu tych kryteriów korzysta się jednocześnie³⁶.

Przy szerokiej wykładni pojęcia „ustalenia co do popełnienia przestępstwa”, można by przyjąć, że w jego zakres wchodzi nie tylko te ustalenia, które są relewantne w perspektywie stwierdzenia, że doszło do popełnienia przestępstwa określonego typu, lecz także ustalenia odnoszące się do wartościowanego zachowania sprawczego umożliwiające ustalenie, jaka kara powinna być wymierzona sprawcy np. ze względu na stopień społecznej szkodliwości przypisanego mu czynu. *Ratio legis* uregulowania art. 11 zd. 1 k.p.c. oraz przedstawione wcześniej względy przemawiające za zawężającą jego wykładnią każą jednak zakwestionować takie podejście.

Dlatego też w przypadku skazania za przestępstwo mające charakter formalny, jeżeli sąd karny ustalił, że sprawca swoim czynem doprowadził do powstania szkody majątkowej, i nawet jeżeli ujął to w sentencji wyroku, to wówczas sąd cywilny nie będzie takimi ustaleniami związany, jako że nie można ich

³⁶ Zob. uwagi W. Wróbla i A. Zolla dotyczące kryteriów wyznaczania jedności czynu w prawie karnym: *Polskie prawo karne. Część ogólna*, Kraków 2010, s. 281 i n. Zob. też: M. Manowska, [w:] *Kodeks...*, s. 46.

zakwalifikować jako „ustaleń co do popełnienia przestępstwa”³⁷. Analogicznie trzeba potraktować skazanie za przestępstwo wprowadzie nie formalne, lecz takie którego znamieniem nie jest wyrządzenie szkody w mieniu czy chociażby stowrzenie bezpośredniego niebezpieczeństwa nastąpienia takiej szkody, czyli np. art. 177 § 1 k.k.

Odrębnej analizie należy poddać typy, których znamieniem jest zagrożenie dla mienia lub niebezpieczeństwo wywołania szkody majątkowej, jak np. art. 163 § 1 k.k., art. 296 § 1a k.k., czy art. 305 § 1 k.k. W świetle powyższych uwag, dotyczących znaczenia art. 413 k.p.k. i art. 332 k.p.k. dla prawidłowego opisu czynu przypisanego oskarżonemu w wyroku skazującym, trzeba wskazać, że w przypadku skazania za takiego rodzaju przestępstwo, w razie ustalenia przez sąd karny, iż zachowanie sprawcze doprowadziło do skutku w postaci szkody majątkowej, prawidłowym będzie wskazanie na to w opisie czynu w części dyspozytywnej wyroku³⁸. Oczywiście, nie powinno to mieć miejsca, gdyby oznaczało to konieczność zakwalifikowania czynu z innego przepisu ustawy karnej, np. z art. 296 § 1 k.k. zamiast z art. 296 § 1a k.k.

Nie wydaje się jednak, aby zasadne było ujmowanie typów z konkretnego narażenia jako typów wieloodmianowych poprzez wskazanie, że każdy przepis stanowiący podstawę do rekonstrukcji takiego czynu zabronionego przewiduje w istocie dwa typy: jeden, którego znamieniem jest skutek w postaci naruszenia dobra w postaci mienia (szkody majątkowej), oraz drugi, którego znamieniem jest jedynie niebezpieczeństwo wywołania takiego skutku. Samo to, że zrealizowanie znamion czynu zabronionego opisanego w danym przepisie może pociągnąć za sobą skutki idące dalej niż to, co jest zawarte w samym opisie, nie powinno służyć do konstruowania na podstawie kolejnych typów czynów zabronionych, wyodrębnionych tylko ze względu na dalej idące skutki. Gdyby ustawodawca chciał, aby w procesie prawnokarnego wartościowania takie typy miały zastosowanie, wprost dałby temu wyraz, zwłaszcza że mógłby wówczas na poziomie generalnym oddać zróżnicowaną ocenę stopnia społecznej szkodliwości czynu w zależności od skutków, jakie wyrządza sprawca.

Nie można zatem opierać ewentualnego stwierdzenia, że sąd cywilny jest związany ustaleniem sądu karnego dotyczącym wysokości szkody w przypadku skazania za przestępstwo z narażenia dobra w postaci mienia, na tym, jakoby typy takie były w istocie wieloodmianowymi. Podstaw do zracjonalizowania

³⁷ Tak też K. Piasecki, *Wpływ postępowania...*, s. 121, 124, oraz Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 10 października 2003 r., II CK 116/02, LEX nr 148626.

³⁸ Zob. też następującą wypowiedź R. Zawłockiego, dotyczącą interpretacji znamion przestępstwa z art. 305 § 1 k.k.: „Przestępstwo z art. 305 KK [...] jest materialne. Znamieniem skutku jest w nim wyrażenie »działając na szkodę« [...]. Rozważane znamię określa charakter czynności sprawcy i zarazem wynik tych czynności. Wynikiem tym może być faktyczna szkoda, jak i wywołanie realnego zagrożenia dla prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego” (R. Zawłocki, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 222–316. Tom II*, red. A. Wąsek, R. Zawłocki, Warszawa 2010, s. 1569).

takiej tezy można jednak poszukiwać gdzieś indziej. Winno się mianowicie zauważyć, że takie ustalenie sądu karnego będzie niewątpliwie relewantne dla stwierdzenia, czy zostały zrealizowane znamiona danego typu czynu zabronionego. I choć wykracza ono poza to, co jest wystarczające dla przyjęcia realizacji znamion – a więc wskazania na niebezpieczeństwo wyrządzenia szkody w mieniu – to z uwagi na przepisy karnoprocesowe takie właśnie ujęcie opisu czynu przypisanego oskarżonemu jest obowiązkiem sądu karnego. Można oczywiście wskazywać, że na podstawie takiego ustalenia da się *implicite* stwierdzić, iż najpierw nastąpiło realne niebezpieczeństwo dla mienia, które później urzeczywistniło się w skutku w postaci szkody majątkowej, powstają jednak wątpliwości co do zakwalifikowania takiego stwierdzenia jako „ustalenia sądu karnego co do popełnienia przestępstwa” (jest to raczej stwierdzenie pośrednio wynikające z ustaleń sądu karnego); ponadto częste wskazywanie jedynie na wystąpienie realnego niebezpieczeństwa szkody w mieniu będzie w pewnym sensie sztuczne ze względu na oczywistość spostrzeżenia, że niebezpieczeństwo to urzeczywistniło się w skutku w postaci szkody majątkowej.

Dlatego, jeżeli sąd karny, skazując za przestępstwo z narażenia mienia, wskaże w opisie czynu przypisanego oskarżonemu, że jego zachowanie doprowadziło do wyrządzenia szkody majątkowej, sąd cywilny orzekający co do tego samego czynu będzie związany również ustaleniami sądu karnego dotyczącymi wyrządzenia szkody majątkowej³⁹. Oczywiście, w przypadku gdyby szkoda majątkowa opierała się np. na zniszczeniu lub przywłaszczeniu czy zabranii jakiegoś przedmiotu, sąd cywilny będzie związany ustaleniami, jaki to był przedmiot, jego wyceny zaś będzie musiał dokonać we własnym zakresie. Gdyby natomiast sąd karny odnosił się w takiej sytuacji do znaków pieniężnych albo środków zgromadzonych na rachunku bankowym, sąd cywilny będzie mógł przyjąć szkodę w większej wysokości, a to ze względu na możliwość odmiennej oceny kwestii utraconych korzyści oraz zasadę, że ustalenia sądu cywilnego mogą być mniej korzystne dla sprawy niż ustalenia sądu karnego.

Sąd karny, konstruując opis czynu przypisanego sprawcy, w przypadku skazania za przestępstwo z narażenia mienia, może też ograniczyć się do wskazania, że doszło do narażenia mienia, nie odnosząc się do ewentualnego faktycznego wystąpienia szkody majątkowej. Wówczas, jeżeli takie ustalenie zostałoby poczynione w części motywacyjnej wyroku karnego, nie będzie ono wiążące dla sądu cywilnego⁴⁰. Przypomnijmy bowiem, że sąd cywilny może być związany ustaleniami sądu karnego zawartymi w uzasadnieniu wyroku jedynie wyjątkowo, gdy są to ustalenia, które błędnie zostały pominięte w sentencji wyroku. W przypadku typów z narażenia mienia wystarczające jest zaś, ze względu na samą ich konstrukcję, wskazanie w opisie czynu przypisanego sprawcy na wyrządzenie

³⁹ Por. orzeczenie SN z dnia 12 stycznia 1955 r., I C 1123/53, OSNCK 1957, nr 3, poz. 67.

⁴⁰ Zob. też: K. Piasecki, *Wpływ postępowania...*, s. 122.

przezeń zagrożenia dla mienia. W takich przypadkach ewentualne wykazanie przez powoda, że sprawca przestępstwa z narażenia mienia wyrządził szkodę majątkową będzie jednak o tyle łatwiejsze, iż będzie w tym zakresie wystarczające udowodnienie, że ustalone przez sąd karny niebezpieczeństwo wyrządzenia szkody majątkowej istotnie w skutku w postaci szkody majątkowej się urzeczywistniło.

Należy jeszcze odnieść się do szczególnych typów przestępstw, określanych w niemieckiej nauce prawa karnego jako tzw. *Eignungsdelikte* – przestępstwa „zdatności” do realnego zagrożenia lub naruszenia chronionych dóbr⁴¹. Są to konstrukcje pośrednie między typami abstrakcyjnego i konkretnego zagrożenia dobra prawnego (stąd przyjmowana czasami nazwa „przestępstwa z zagrożenia abstrakcyjno-konkretnego”⁴²), a ich charakterystyka z punktu widzenia procedury karnej wymaga wskazania na konieczność udowodnienia w postępowaniu nie tyle wyrządzenia przez sprawcę szkody majątkowej czy chociażby wywołania realnego niebezpieczeństwa jej wystąpienia, co tego, że czynność sprawcza mogła takie zagrożenie wywołać. Jako przykład takiego przestępstwa można podać art. 296a § 1 k.k. w części odnoszącej się do możliwości wyrządzenia szkody majątkowej. Wydaje się, że przypadki skazania za tego rodzaju przestępstwa należy potraktować w kontekście art. 11 zd. 1 k.p.c. analogicznie do skazania za przestępstwa konkretnego zagrożenia dobra prawnego. Jeżeli sąd karny ustali, że zachowaniem sprawczym, realizującym znamiona takiego typu czynu zabronionego, sprawca doprowadził do powstania szkody majątkowej i zostanie to ujęte w opisie przypisanego mu czynu, wówczas stwierdzenie takie, jako ustalenie sądu karnego co do popełnienia przestępstwa (relewantne dla przyjęcia, że zostało popełnione określonego typu przestępstwo), będzie wiążące dla sądu cywilnego⁴³.

Aby domknąć rozważania dotyczące zakresu związania sądu cywilnego ustaleniami sądu karnego w zależności od rodzaju przestępstwa, za które został

⁴¹ Zob.: E. Hryniewicz, *Przestępstwa abstrakcyjnego i konkretnego zagrożenia dóbr prawnych*, Warszawa 2012, s. 19 i n.

⁴² Zob.: R. Dębski, O „działaniu na szkodę”, „dopuszczeniu” do zabronionego skutku i zasadzie ustawowej określoności czynu, [w:] *Aktualne problemy prawa karnego. Księga pamiątkowa z okazji Jubileuszu 70. urodzin Profesora Andrzeja J. Szwarca*, red. T. Sokołowski, Ł. Pohl, R. Zawłocki, Poznań 2009, s. 95–96, z przywołaną tam literaturą przedmiotu.

⁴³ Dla klarowności dowodu należy wskazać, że w doktrynie sporne jest, czy typy czynów zabronionych, których znamieniem jest „działanie na szkodę”, są w rzeczywistości typami z konkretnego narażenia. W orzecznictwie kwestię tę zdaje się przesądzać uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2013 r., I KZP 24/12, OSNKW 2013, nr 2, poz. 12. Choć na gruncie niniejszego artykułu zostało przyjęte, że takie typy, jak art. 231 § 1 k.k. czy art. 305 § 1 k.k., są typami z konkretnego narażenia, to – wobec wskazania na konieczność analogicznego potraktowania z perspektywy unormowania art. 11 zd. 1 k.p.c. przestępstw z konkretnego narażenia dobra prawnego i tzw. *Eignungsdelikte* – ustalenie, czy typy, których znamieniem jest „działanie na szkodę”, należą do pierwszej czy do drugiej grupy, jest w istocie bez znaczenia dla ustalenia zakresu związania sądu cywilnego wyrokiem skazującym wydanym przez sąd karny.

skazany sprawca, należy jeszcze odnieść się do kwestii skazania za usiłowanie przestępstwa. Jednym z jego znamion jest brak dokonania czynu zabronionego, czyli – w przypadku typów skutkowych – niewystąpienie skutku, np. w postaci szkody majątkowej. Tak jak sąd cywilny nie jest związany wyrokiem uniewinniającym sądu karnego i może przyjąć, że pozwany popełnił czyn opisany w pozwie tożsamy z czynem, od zarzutu popełnienia którego został uniewinniony w postępowaniu karnym, tak i tutaj nie można przyjąć związania sądu cywilnego tego rodzaju ustaleniem, odnoszącym się do okoliczności o charakterze negatywnym, zwłaszcza że jak najbardziej możliwa jest sytuacja, iż przebieg przyczynowy zapoczątkowany przez sprawcę jeszcze nie zakończył się w momencie, w którym orzeczenie sądu karnego stało się prawomocne i skutek w postaci szkody majątkowej nastąpił później. Jest to zresztą potwierdzenie zasady, że sąd cywilny może czynić ustalenia mniej korzystne dla sprawcy niż sąd karny.

4. PODSUMOWANIE

Przeprowadzone wyżej analizy pozwalają na sformułowanie następujących wniosków. Sąd cywilny jest zasadniczo związany wyłącznie faktami ustalonymi przez sąd karny, nie zaś dokonanymi przezeń ocenami czy wartościowaniami. Nie można jednak abstrahować od sfery prawnej orzeczenia sądu karnego jako istotnej dla przyjęcia, które ustalenia sądu karnego są „ustaleniami co do popełnienia przestępstwa”. Wiążące dla sądu cywilnego będą przy tym zasadniczo tylko te ustalenia co do popełnienia przestępstwa, które są zawarte w części dyspozytywnej wyroku. Wyjątek można uczynić tylko w zakresie tych ustaleń co do popełnienia przestępstwa, które na skutek naruszenia prawa procesowego znalazły się w uzasadnieniu zamiast w sentencji wyroku.

W przypadku gdy znamieniem czynu zabronionego jest wyrządzenie niebezpieczeństwa powstania szkody majątkowej albo możliwość wyrządzenia szkody majątkowej, a sąd karny w opisie czynu przypisanego oskarżonemu wskaże, że jego czyn doprowadził do wyrządzenia szkody, wówczas sąd cywilny powinien być związany takim ustaleniem. Jeżeli jednak źródłem szkody jest zabór, przywłaszczenie czy zniszczenie jakiegoś przedmiotu (a nie znaków pieniężnych czy środków zgromadzonych na rachunku bankowym), wówczas sąd cywilny będzie musiał we własnym zakresie oszacować wysokość szkody majątkowej. W przypadku tych przestępstw, dla których realizacji wystąpienie szkody majątkowej lub niebezpieczeństwa jej wyrządzenia jest irrelevantne, ewentualne ustalenie sądu karnego w tym zakresie nie będzie wiązało sądu cywilnego. Sąd cywilny nie będzie również związany ustaleniem sądu karnego, że sprawca skazany za usiłowanie nie wyrządził szkody majątkowej, a jedynie do tego zmierzał.

BINDING OF A CIVIL COURT WITH A CRIMINAL COURT CONVICTION FOR COMMITTING A CRIME POSING A REAL OR ABSTRACT THREAT TO LEGAL RIGHT

Summary

According to art. 11 sentence 1 k.p.c., the civil court is bound by the findings of a non-appealable verdict issued in criminal proceedings, concerning committing a crime. Generality and vagueness of this term causes considerable problems in practice, in particular with regard to binding of the civil court with findings of the criminal court on the amount of damage caused by the offender. The author, after outlining the situation of applying different procedures to the same act and identifying the normative basis of binding of the civil court with the criminal court judgment, analyzes the situations of determining the amount of property damage by the criminal court in case of conviction for: 1) crimes which element is danger of a damage property, 2) crimes which element is the possibility of causing damage to property, 3) crimes, in case of which the question of causing damage to property is with no meaning to constituting elements of a crime. It is essential whether the appropriate findings were made by the criminal court in the operative part or the grounds of the judgment. The study also addresses the problem of binding of a civil court with the conviction for an attempt of a crime.

BIBLIOGRAFIA

- Bodio J., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Jakubowski, Warszawa 2012
- Broniewicz W., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2008
- Dębski R., *O „działaniu na szkodę”, „dopuszczeniu” do zabronionego skutku i zasadzie ustawowej określoności czynu*, [w:] *Aktualne problemy prawa karnego. Księga pamiątkowa z okazji Jubileuszu 70. urodzin Profesora Andrzeja J. Szwarca*, red. T. Sokołowski, Ł. Pohl, R. Zawłocki, Poznań 2009
- Ereciński T., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Część Pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, Warszawa 2009
- Gizbert-Studnicki T., *Rozkład ciężaru argumentacji w dyskursie interpretacyjnym*, [w:] *Studia z filozofii prawa*, red. J. Stelmach, Kraków 2003
- Goss G., *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2008 r., III CSK 191/08*, OSP 2010, nr 1, poz. 2
- Gromska-Szuster I., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1–366*, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, Warszawa 2013
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1–467*, Warszawa 2014
- Hryniewicz E., *Przestępstwa abstrakcyjnego i konkretnego zagrożenia dóbr prawnych*, Warszawa 2012

- Kłak C. P., *Wyrok nakazowy a postępowanie cywilne*, „Palestra” 2004, nr 11–12
- Kowalski S., *Związanie sądu cywilnego wyrokiem skazującym za naruszenie obowiązków z zakresu bhp*, „Monitor Prawa Pracy” 2012, nr 6
- Manowska M., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. M. Manowska, Warszawa 2013
- Miczek Z., *Związanie sądu orzeczeniem wydanym w sprawach karnych oraz w sprawach o wykroczenia*, „Przegląd Sądowy” 2004, nr 6
- Paprzycki L. K., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz do art. 1–424*, red. L. K. Paprzycki, Warszawa 2013
- Piasecki K., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz. Art. 1–366*, red. A. Marciniak, K. Piasecki, Warszawa 2014
- Piasecki K., *System dowodów i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych*, Warszawa 2012
- Piasecki K., *Wpływ postępowania i wyroku karnego na postępowanie i wyrok cywilny*, Warszawa 1970
- Rogalski M., *Przesłanka powagi rzeczy osądzonej w procesie karnym*, Kraków 2005
- Sadlik R., *Znaczenie wyroku skazującego w sprawach pracowniczych*, „Monitor Prawa Pracy” 2015, nr 4
- Siedlecki W., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. Z. Resich, W. Siedlecki, t. 1, Warszawa 1975
- Uliasz M., *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz do artykułów 1–505¹⁴*, Warszawa 2007
- Ważny A., [w:] K. T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2014
- Wróbel W., Zoll A., *Polskie prawo karne. Część ogólna*, Kraków 2010
- Zatorski W., *Wpływ zatarcia skazania i zarządzenia wykonania kary na związanie sądu cywilnego wyrokiem skazującym z obowiązkiem naprawienia szkody oraz egzekucję tego obowiązku*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2015, nr 1
- Zawłocki R., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 222–316. Tom II*, red. A. Wąsek, R. Zawłocki, Warszawa 2010
- Zieliński A., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Zieliński, Warszawa 2012

KEYWORDS

binding of the civil court with a criminal court ruling, property damage, preliminary ruling, crimes posing a real threat to a legal right, crimes posing an abstract threat to a legal right, *Eignungsdelikte*

SŁOWA KLUCZOWE

związanie sądu cywilnego wyrokiem sądu karnego, szkoda majątkowa, prejudycjalność, przestępstwa konkretnego zagrożenia dobra prawnego, przestępstwa abstrakcyjnego zagrożenia dobra prawnego, *Eignungsdelikte*